

УДК 341.1/8

ДОГОВІРНО-ПРАВОВА ДІЯЛЬНІСТЬ КОРОЛЯ АНГЛІЇ ГЕНРІХА VIII ТА КАРДИНАЛА ТОМАСА ВУЛСІ ЯК СКЛАДОВА «ІТАЛІЙСЬКИХ ВІЙН» У XVI СТ.

Ржевська В. С.

Кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Анотація. *Значним явищем міжнародної політики епохи Відродження були так звані «італійські війни» (1494-1559 рр.), які мали своєю складовою велику кількість угод про воєнні союзи. З одного боку ці угоди засвідчили непевність і швидко мінливість союзів, для оформлення яких призначалися, з іншого боку – відобразили уявлення своїх учасників про зміст міжнародної безпеки і засоби досягнення їх політичних цілей під виглядом її відновлення та захисту. В статті узагальнюються договірно-правові зобов'язання короля Англії Генріха VIII, взяті ним в контексті «італійських воєн» при активній ролі його головного міністра у той період, кардинала Томаса Вулсі. З розглянутих угод найбільша важливість визнається за Лондонським договором 1418 р. як одним з історичних проєктів загальноєвропейської колективної безпеки, що набув форму міжнародного договору. З допомогою аналізу змісту інших угод можуть бути визначені основні риси юридичних зобов'язань в сфері безпеки, властиві досліджуваному періоду. Приділено увагу також юридичним основам двох Священних Ліг (1495 та 1511 рр.).*

Ключові слова: *епоха Відродження, колективна безпека, воєнний союз, історія міжнародного права, міжнародний договір, юридичні зобов'язання, Лондонський договір 1518 р.*

Постановка проблеми. Вихід короля Англії Генріха VIII Тюдора (нар. 1491 р., правив у 1509-1547 рр.) на міжнародну арену відбувся в контексті так званих «італійських війн» (1494-1559 рр.) – воєнно-політичних «ігор», породжених спробами Франції утвердити присутність в Італії та спротивом з боку незацікавлених учасників міжнародних відносин; зміст цих подій значною мірою полягав у суперництві за землі і панівне становище в Італії між династіями Валуа (королівський дім Франції) та Габсбургів (мала численні володіння, була при владі, зокрема, у Священній Римській імперії, згодом також в Іспанії). Роль Англії у цих конфліктах явила приклад ролі учасника, який намагається досягти здійснення власних інтересів, виступаючи на боці тієї чи іншої з основних сторін конфлікту. «Італійські війни» породили значну міжнародну договірну практику, зокрема, в сфері створення воєнно-політичних союзів, які часто змінювалися.

Мета статті – узагальнити зміст договірно-правових зобов'язань короля Англії Генріха VIII в контексті договірно-правової практики епохи «італійських війн» та охарактеризувати їх значення як історичних прикладів розвитку правових форм воєнно-політичних союзів та правових основ міжнародної безпеки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Тему участі Англії у міжнародній політиці епохи «італійських війн» досліджували, зокрема, С. Доран [1], Р. Лок'єр [2], також Дж. Р. Гейл [3] та інші автори.

Основні результати дослідження. Внаслідок здійсненого у 1594 р. наступу короля Франції Карла VIII, який мав претензії на трон Неаполя, у 1495 р. була утворена Священна

Ліга (так звана Венеціанська). Її засновниками стали Папа Римський Олександр VI, імператор Священної Римської імперії Максиміліан I Габсбург, Фердинанд Арагонський, герцог Мілана Лудовіко Марія Сфорца (який до того, власне, підтримав наміри Карла VIII) та Венеція. Союз укладався на термін 25 років або довше, з метою захисту всіх італійських монархів та держав – навіть тих, які на той час втратили свої володіння. Зобов'язання учасників Ліги включали: утримання протягом всього терміну дії союзу армій встановленого розміру з метою взаємної допомоги, кожна сторона – власним коштом; надання потрібної воєнної допомоги, як на суходолі, так і на морі, або встановленої договором грошової суми у випадку нападу на когось із учасників Ліги; поділ воєнної або грошової допомоги між учасниками, на яких здійснено напад, у випадку, якщо таких учасників декілька; забезпечення тим учасником, щодо якого здійснено напад, надісланих на допомогу військ квартирами та харчами за плату; допомогу учасникам з боку Папи також і «духовною зброєю» (*armis spiritualibus*); повернення Лігою попередньому володільцеві втрачених ним володінь у випадку, якщо Ліга їх завоює. Ряд положень був спрямований також на гарантування інтересів учасників Ліги при наданні ними допомоги постраждалому, на збереження цілісності Ліги і виключення загроз у взаємних відносинах учасників. Передбачались неможливість укладення миру без відома всіх учасників Ліги і зобов'язання включити до миру всіх її учасників. Якби якийсь із учасників Ліги одержав від свого кривдника прийнятні пропозиції миру і кривдник віддався б під його юрисдикцію, відповідь на питання про те, чи прийняти ці запропоновані умови, залежала б від усієї Ліги. Якби постраждалий від цього кривдника учасник не був задоволений рішенням Ліги, він мав право продовжувати війну, але інші учасники звільнялися від обов'язку надавати йому допомогу. Учасникам Ліги не дозволялося у час її чинності укладати угоди з італійськими державами без згоди всієї Ліги, і такі угоди не могли змінювати умов її створення та діяльності. Ліга не припинялась у випадку правопорушення когось із її учасників або залежних від нього осіб щодо іншого учасника, але порушника мали примусити до відшкодування так, ніби він не був членом Ліги. У випадку війни між якимись учасниками Ліги, інші учасники не могли пропускати їх війська через свою територію або надавати їм матеріальну підтримку. Учасники Ліги не могли приймати на службу військових, які залишили іншого учасника Ліги; на вимогу ці особи підлягали арешту і ув'язненню, допоки вони не повернуть взяте з собою або не порозуміються зі стороною, яку залишили [4].

У 1496 р. до Ліги приєднався також англійський король Генріх VII, але з метою підтримки власного міжнародного престижу та забезпечення здійснення вже укладених ним угод; він попередньо здобув гарантії того, що не буде змушений воювати з королем Франції, з яким мав пожиттєві зобов'язання щодо миру відповідно до договору в Етаплі 1492 р. [5]. У 1496 р. Лізі вдалося витіснити Францію з Італії. Карл VIII планував повернутись, але був стриманий боргами; у 1498 р. він загинув від нещасного випадку. У 1508-1510 рр. колишні супротивники і союзники помінялись місцями: Франція, очолювана наступником Карла VIII Людовіком XII, об'єдналась з імперією та Іспанією у так звану Камбрейську Лігу, до якої у 1509 р. приєднався сильний та владний Папа Римський Юлій II. Спрямована проти Венеції Ліга мала на меті відняти її територіальні захоплення. Папа Юлій II, вдоволений поверненням належних йому володінь, які Венеція захопила після смерті Олександра VI, уклав союз з Венецією у 1510 р. [6, с. 98-99; 7, с. 64-65]. Тепер знов Папа і Венеція протистояли Франції; у 1511 р. французьким військам здалась раніше захоплена Папою Болонья.

Священна Ліга 1511 р. була створена Папою Римським Юлієм II, Фердинадом Арагонським і дожем Венеції. Метою союзу проголошувалось повернення Папській державі

віднятих земель. Порівняно з договором про Лігу 1495 р. зобов'язання сторін за договором 1511 р. носили більш конкретний характер. Сторони погоджували, скільки сил вони мають виділити на відповідні воєнні дії і в який спосіб брати участь у кампанії, призначали головнокомандувача та встановлювали платню для нього. Будь-якого учасника міждержавних відносин – монарха чи республіку – який би чинив спротив союзникам, Папа відлучив би від церкви. Союзники мали надавати один одному допомогу у випадку нападу на їх володіння, але без шкоди для досягнення основної мети Ліги. Якби будь-яка держава спробувала завадити встановленню контролю союзників над Болоньєю, союзники брали на себе зобов'язання спільно позбавити таку державу всіх її володінь в Італії. Однак у випадку, якби хтось із союзників вирішив захопити володіння ворога, які перебували за межами Італії, Папа не був зобов'язаний надати йому допомогу для захоплення або утримання таких земель. Всі християнські монархи мали право приєднатися до Ліги протягом сорока днів після її укладення [8].

У листопаді 1511 р. Генріх VIII заявив про приєднання до Ліги і обіцяв виконати всі зобов'язки щодо союзників за умови, що ніхто з учасників Ліги не укладе миру з Францією потай від нього та без його згоди [9]. При дослідженні проблематики «італійських воєн» звичайно визнається, що політика Генріха VIII помітно визначалась характером короля та його особистими прагненнями: він бажав повернути завоювання Генріха V у Франції та здобути славу. Однак для проведення такої енергійної зовнішньої політики та утримання здобутого не досить було, зокрема, матеріальних ресурсів. Головним провідником (власне, автором досягнень) зовнішньої політики короля Англії став кардинал Томас Вулсі (1473?-1530 рр.), який, будучи сином м'ясника, зробив кар'єру фактичного правителя країни протягом десь 15 років: він був одночасно лордом канцлером та пожиттєвим представником Папи Римського. Вулсі мав величезну владу і накопичив величезні багатства; за життя англійці його переважно ненавиділи. Загалом більш розважливий, ніж король, Вулсі потребував його благовоління, щоб втриматись, тому мав задовольняти його примхи, в тому числі у зовнішній політиці.

За договором між Генріхом VIII та його тестем Фердинандом Арагонським (Вестмінстерський договір 7 листопада 1511 р.) сторони проголосили, що будуть захищати Церкву від будь-чиїх посягань без винятків і взяли на себе зобов'язання з цією метою відкрити воєнні дії проти Франції кожна зі свого боку: Фердинанд мав діяти в Італії, а Генріх VIII – в Аквітанії, яку сторони договору визнали належною за правом королю Англії і, отже, такою, що має бути йому повернена. Фердинанд мав надіслати Генріхові до Аквітанії також допомогу (надати військо визначеної чисельності, яке не могло бути відкликано без згоди Генріха VIII, а також забезпечувати англійське військо в Аквітанії провізією та тягловою худобою), і обидві сторони зобов'язалися розпочати воєнні дії на морі. Жодна зі сторін не могла укласти мир або перемир'я з королем Франції без згоди іншої. Якби король Франції напав на одну зі сторін у її володіннях під час війни в Аквітанії, інша сторона мала надати їй допомогу, однак без шкоди для продовження воєнних дій в Аквітанії. Сторони покладали на Францію також вину у спробі церковного розколу: Людовік XII образив духовний авторитет Папи, коли скликав у Пізі Загальну Раду з церковних справ. (Це положення нагадує Кентерберійський договір 1416 р. між Генріхом V та імператором Сигізмундом, де сторони, створюючи союз проти Франції, звинувачували її у небажанні сприяти подоланню розколу). Огляд союзницьких військ покладался на чотирьох уповноважених, які мали бути обрані: двоє іспанських уповноважених мали раз на місяць оглядати англійські війська, і так само двоє англійських – іспанські [10].

Перша спроба Генріха VIII здійснити заплановане була невдала, однак під час другої він досяг помітних успіхів: особисто беручи цього разу участь у поході, він здобув пере-

могу у так званій Битві Острог 16 серпня 1513 р., захопив міста Теруанн та Турне. За відсутності вдома короля Генріха і кардинала Вулсі, замість яких управління здійснювала королева Катерина Арагонська, король Шотландії Яков IV напав на Англію на виконання своїх союзницьких зобов'язань перед Францією; напад завершився поразкою шотландського війська і загибеллю короля Якова в битві при Флодені 9 вересня 1513 р. Оскільки союзники не додержували інтересів Генріха VIII, він 7 серпня 1514 р. уклав з королем Франції Людовіком XII мирний договір, який мав набути чинності одразу після підписання і тривати протягом часу, коли обидва монархи будуть живі, та одного року після смерті того з них, хто вмер першим. Таким виявився Людовік XII (нар. 1462 р.), який помер на самому початку наступного 1515 р. Перед смертю він встиг близько трьох місяців побути чоловіком сестри Генріха VIII Мері.

Серед договірних зобов'язань сторін можна виділити як ті, що встановлюють між ними мир і належать до воєнно-політичної сфери відносин, так і ті, що покликані створювати умови для забезпечення миру шляхом полегшення взаємодії обох держав у сфері торгівлі та здійснення правосуддя.

1) Встановлення і захист миру: між сторонами, їх спадкоємцями, підданими і союзниками оголошувалися мир, дружба і союз, на час дії договору припинялася будь-яка ворожнеча; жодна зі сторін не мала вчиняти і дозволяти вчиняти своїм підданим і союзникам будь-яких дій на шкоду іншій стороні, її підданам або союзникам; король Франції зобов'язувався не дозволяти формування озброєних банд, які мали б намір шкодити підданам короля Англії; договір мав зберігати силу навіть у випадку порушення якихось його положень підданими договірних сторін, і в такому випадку постраждалим мало бути надане відшкодування; сторони зобов'язувалися не дозволяти, щоб у їх володіннях здійснювалися будь-які заходи, спрямовані проти іншої сторони договору, незалежно від того, чи є особи, які здійснюють такі заходи, їх підданими; у володіннях сторін заборонялося жити або залишатись особам, які повстали проти іншої сторони.

2) Положення про воєнний союз і спільну зовнішню політику щодо безпеки: договірні сторони зобов'язувалися надавати одна одній допомогу для захисту їх володінь або відвоювання колись належних їм територій, причому оплачувати допомогу мала сторона, яка про неї попросила; встановлювалися характер і розмір такої допомоги для кожної зі сторін; у випадку, якщо з причини, яку шукатимуть у положеннях даного договору, інший монарх або республіка розпочнуть війну проти якоїсь із сторін даного договору, інша сторона мала негайно надіслати допомогу у визначеній договором формі і сама нести свої витрати (вказівка на обставини, що призвели до укладення цього договору); у випадку, якщо договірні сторони вирішать воювати з іншим монархом або республікою, ніхто з монархів, які беруть участь у договорі, не міг прямо чи непрямо допомагати ворогові або дозволяти йому допомогу з боку своїх підданих та союзників; договір передбачав можливість участі союзників кожної зі сторін, якщо вони заявлять про свою згоду, включаючи Папу Римського (на той час уже Льва X) і Священну Римську імперію, але за винятком Міланського герцогства, Генуї, графства Асті та тих володінь в межах території Міланського герцогства, щодо яких король Франції заявляв, що має обґрунтовані вимоги; включення Шотландії до договору оголошувалося нікчемним, якщо до Англії будуть здійснені збройні втручання з боку короля Шотландії, або відбудеться втручання з боку його підданого і за участі 300 або більше озброєних осіб, і протягом 40 днів королем або його заступником не буде надане відшкодування; положення останнього мирного договору мали зберігати силу, якщо втручання з боку Шотландії буде здійснене приватною особою без згоди короля і за участі менше ніж 300 озброєних осіб.

3) Забезпечення миру шляхом заходів у торговій сфері та сфері правосуддя: встановлювалися свобода підданих кожної договірної сторони подорожувати по володіннях іншої, однак, у супроводі не більше ніж 100 озброєних осіб; скасовувалися всі обтяження, запроваджені щодо купців кожної з договірних сторін протягом останніх двох років; флорентинським та генуезьким купцям надавалася свобода відвідувати будь-які порти договірних сторін як на своїх, так і на англійських або французьких суднах; заборонялася видача каперських свідоцтв підданим однієї сторони щодо підданих іншої, окрім випадків відмови у правосудді і навіть тоді – тільки щодо головних делінквентів та їх представників; король Франції зобов'язувався поновити старі привілеї англійських купців у Бордо та надати їм нові на прохання. Кожна договірна сторона призначала осіб – зберігачів миру, які мали разом та кожен окремо слідкувати, щоб у випадку, якби хтось із підданих договірної сторони заподіяв шкоду підданим іншої, здійснювалося належне задоволення на користь постраждалих. Рішення зберігачів миру могло бути оскаржене до рад та до монархів. У випадку, якщо збройні сили однієї зі сторін захоплять в полон підданих іншої, і причина такого захоплення не буде цілком ясна, питання мало вирішуватись зберігачами миру та їх представниками. Затримані особи мали негайно після того, як нададуть достатні гарантії, бути звільнені і одержати назад свою власність.

4) забезпечення додержання договору: сторони мали дати клятву додержувати договір; король Англії зобов'язувався одержати ратифікацію договору трьома станами королівства при наступному скликанні парламенту; обидві сторони зобов'язувалися використати весь свій вплив у Римі, щоб домогтись підтвердження договору Папою [11].

Найбільшим здобутком дипломатії кардинала Вулсі вважається укладений між Генріхом VIII та наступником Людовіка XII – королем Франції Франциском I (нар. 1494 р., правив у 1515-1547 рр.) Лондонський договір про всезагальний мир 2 жовтня 1518 р. Це тим більше був успіх, що ідея союзу християнських монархів була «вихоплена» у Папи Римського. На поширений погляд особистості Генріха VIII та Франциска I мали багато спільного: блискучі і артистичні, обидва вони прагнули самоствердження, що було передумовою як для майже приятельського діалогу, так і до суперництва між ними.

Договір створював союз християнських держав з метою спільного захисту церкви і релігії від турецького султана. Головними учасниками союзу оголошувалися Папа, той, якого буде обрано, імператор Священної Римської імперії, королі Франції, Іспанії та Англії. Договір не тільки встановлював для його учасників зобов'язання взаємного ненападу та допомоги, але і досить детально визначав порядок дій у випадку порушення зобов'язання з ненападу і порядок приєднання до договору інших держав, окрім Франції і Англії.

Положення щодо порядку здійснення воєнної допомоги: всі члени союзу приймали зобов'язання бути друзями друзів і ворогами ворогів кожного з них у тому, що стосується захисту церкви, Папи, або держав чи володінь будь-якої з договірних сторін. У випадку нападу когось із членів на володіння іншого, або вторгнення до них, або заподіяння їм будь-якої шкоди, постраждала сторона мала право офіційними листами вимагати від інших членів допомоги. Початку воєнних дій проти порушника мало передувати вичерпання мирних засобів впливу: порушника мали просити (надсилаючи листи та посланців) про припинення ворожих дій і повне відшкодування заподіяної шкоди.

У випадку, якщо порушник відмовлявся або припинити порушення, або сплатити відшкодування, всі інші члени союзу були зобов'язані оголосити йому війну протягом одного місяця від заклику і відкрити воєнні дії проти нього протягом двох днів від часу оголошення. При цьому армія союзників мала бути достатньо сильною, щоб перемогти ворога, і кожна зі сторін мала сама нести свої витрати.

Для королів Франції, Іспанії та Англії передбачався обов'язок воєнних дій на морі достатньо чисельним та забезпеченим флотом і за власний рахунок кожної зі сторін, якщо порушник договору мав володіння поблизу французьких, іспанських, англійських або німецьких морських територій. Флоти сторін мали вийти на море протягом місяця від оголошення війни; у випадку необхідності передбачалися їх спільні дії. Жодна зі сторін не мала права відкликати свій флот або зменшити його чисельність; у випадку зменшення флоту когось із союзників внаслідок втрат у битві або аварії, відповідні союзник або союзники були зобов'язані відновити його чисельність протягом місяця.

Кожній з договірних сторін належало також право безперешкодного проходу через територію інших договірних сторін або їх союзників з метою нападу на ворогів союзу. Право здійснювалось на прохання; у такому випадку сторона, через територію якої відбувався прохід, була зобов'язана не чинити перешкод, надавати сприяння і забезпечення, а витрати ніс суб'єкт проходу.

Положення щодо запобігання порушенням безпеки сторін договору з боку приватних осіб: у випадку, коли якась із договірних сторін підбурювала або підтримувала би повстанців проти якоїсь іншої, всі договірні сторони були зобов'язані вести війну як проти повстанців, так і проти того, хто їх підтримує, однак в інших випадках повстань підданих положення договору про взаємну допомогу не застосовувалися. Ніхто з учасників договору не мав дозволяти своїм підданим службу в армії того або тих членів союзу, які перебувають у стані війни з іншими. Заборонялося також використання проти членів союзу або їх підданих іноземних солдатів, навіть якби їх запропонували безоплатно: порушення цієї заборони мало розцінюватись як порушення союзницьких зобов'язань. Брати під захист підданих іншої сторони договору або надавати їм допомогу чи раду дозволялося тільки за безпосередньої згоди їх монарха. Повсталі проти будь-якої договірної сторони або її союзників та зрадники не могли перебувати на території інших договірних сторін або одержувати допомогу від них чи їх підданих. Знайдені у володіннях договірної сторони, вони підлягали видачі тій стороні, яка визнає їх своїми підданими, на її вимогу протягом 30 днів.

Договірні сторони зобов'язувались також не вживати у підлеглих їм містах, морських портах тощо будь-яких заходів, які були б шкідливими для якоїсь з інших договірних сторін або її підданих, і не дозволяти вживати їх іншим особам.

Положення щодо участі в договорі: передбачалося 5 основних учасників союзу і 19 включених, серед яких були королі Данії, Шотландії, Португалії, Угорщини, декілька італійських держав, зокрема – Венеція та Флоренція, Ганзейські міста як один учасник і Швейцарія. Договір мав бути надісланий Папі, який мав право протягом 4-х місяців вступити до нього як один з головних учасників та назвати своїх союзників (які також могли б бути включені до договору). Іншим суб'єктам, найменованим у договорі як його основні учасники, також надавалося таке право протягом 4-х місяців. У випадку, якби хтось із них не вклався б у цей термін, але забажав би вступити до договору, він втрачав статус головного учасника і вважався б тільки включеною до договору стороною. Договір був відкритий для всіх монархів християнського світу, які могли заявити про свій намір приєднатися до нього протягом 8-ми місяців. Головні учасники мали прийняти і захищати їх, але за кошт сторони, яка просить про допомогу. Королі Франції та Англії як засновники договору брали на себе взаємне зобов'язання надавати один одному допомогу у випадку нападу на когось із них, особисто очолюючи армію; це зобов'язання між ними мало зберігати чинність, навіть якби до союзу не приєднався більше ніхто. Всі попередні договори залишались чинними, оскільки не суперечили цьому новоукладеному; всі учасники

мали дати присягу додержувати його [12]. Було також погоджено про повернення захопленого Англією Турне Франції за плату [13].

Порівняно з договорами про Священні Ліги 1495 та 1511 рр. у Лондонському договорі звертає на себе увагу детально розроблена система заходів, спрямованих на підтримку мирних відносин учасників та поновлення миру у випадку порушення; порівняно з англо-французьким мирним договором 1514 р. не передбачалося створення умов для розвитку торгівлі між сторонами – можливо тому, що ця сфера мала визнаватись такою, що належала до врегульованих попередніми договорами сторін. Лондонський договір може бути порівняний також із «Проектом встановлення миру між усіма християнами», запропонованим від імені короля Богемії Іржі Подебрада у 1462-1464 рр.: той «Проект» також закликав до союзу з метою захисту християнських держав від турків і не встановлював особливо виразних переваг при членстві для Папи Римського, хоча і наділяв його деякими особливими повноваженнями при організації оборони [14]. Однак від «Проекту» Іржі Подебрада Лондонський договір відрізнявся відсутністю системи органів новостворюваного об'єднання.

Лондонський договір підвищив авторитет Генріха VIII, бо перетворив його на арбітра у міжнародній політиці, і зміцнив також позиції кардинала Вулсі, однак не був популярний в Англії, де звикли до відносин протистояння з Францією, а королева походила з іспанської королівської родини [15, с. 74]. Такий перспективний союз протривав менше, ніж три роки і був зруйнований поновленням італійських воєн. У 1519 р. імператором Священної Римської імперії був обраний король Іспанії Карл I Габсбург (1500-1558 рр.), онук імператора Максиміліана I та Фердинанда Арагонського; будучи королем Іспанії, він став також імператором Карлом V. Франциск I відчув себе оточеним його володіннями. У 1521 р. війна між Францією та імперією поновилася; цього разу Англія схилилася до союзу з Карлом V.

Оформлення союзу з Карлом V відбулось шляхом укладення низки нових договорів. За договором 10 липня 1520 р. (відомий або як договір у Гравеліні, або як договір Кале) Генріх VIII та Карл V поновлювали свої попередні договори; дія договорів мала поширитись на ті території, які, можливо, король Англії приєднав би пізніше, бо мав на них право. Сторони зобов'язувались мати одних ворогів і одних друзів; на правопорушення, заподіяне щодо однієї сторони, інша мала відповідати так, ніби воно було заподіяне їй самій. За шкоду, заподіяну капітаном чи лейтенантом, що перебував на службі однієї з договірних сторін, іншій, та сторона, яка наймала його, мала надати задоволення на вимогу протягом місяця. Договір встановлював зобов'язання, призначені запобігти можливості сепаратного миру з Францією: у випадку втручання до володінь якоїсь зі сторін, жодна з них не мала припиняти спротив, доки права постраждалої сторони не будуть відновлені; жодна зі сторін не мала права укласти договір із жодним іншим монархом (мався на увазі Франциск I) без згоди іншої. Будь-які, теперішні або майбутні, договори сторін, які суперечили меті цього договору, оголошувалися недійсними [16; 17].

Конкретні умови спільних воєнних дій Карла V і Генріха VIII проти Франції були погоджені у договорі Брюгге 25 серпня 1521 р. Цей договір був укладений таємно під час невідомої тристоронньої конференції між імперією, Францією та Англією. Кардинал Вулсі, який представляв Англію на переговорах, спочатку сподівався добитись перемир'я між Францією та імперією, але його спроби видались безуспішними. Договір Брюгге передбачав спільне оголошення війни Франції з боку і імператора, і короля Англії у березні 1523 р. і ведення війни на суходолі та на морі; встановлювалася чисельність військ, які мали бути застосовані. Король Англії був також зобов'язаний оголосити війну Франції

раніше – якби до листопада 1521 р. ті, що вже тривали, воєнні дії між Францією з одного боку і імперією та Папою з іншого не припинилися або були поновлені. Папа брав участь у союзі між імперією та Англією, але з його боку передбачалося використання духовної зброї – він мав накласти на всю Францію інтердикт і відкликати всі привілеї, якими вона користувалася у відносинах з церквою. Імператор і король Англії проголошувалися захисниками Папи і дома Медичі, до якого належав Папа Лев X. Передбачалася також участь у союзі Швейцарії, з якою мав бути укладений новий союз, який би підтверджував попередні. Імператор і король Англії зобов'язувалися зробити все, що зможуть, для викоринення ересі і виправлення зловживань у сфері духовних справ у тих землях, які вони підкорять у Франції. (Це – епоха Реформації, яка, відповідно, становила загрозу для католицької церкви; навесні саме 1521 р. був оголошений поза законом Лютер). Папа, імператор та король Англії також взяли зобов'язання, що спільно звернуть зброю проти ворогів християнської віри. Складовою союзу мало стати «перегравання» запланованих шлюбних зв'язків: замість запланованих шлюбів імператора Карла з дочкою Франциска I Луїзою, а дочки Генріха VIII Мері – з сином Франциска I Франсуа, тепер передбачався шлюб Карла (нар. 1500) та Мері (нар. 1516), на що Папа мав надати відповідний дозвіл, скасовуючи попередні зобов'язання наречених [18; 19].

Вестмінстерський договір 16 червня 1522 р. утворював новий довічний союз проти турків, але насамперед – проти Франциска I, між імператором Карлом V та королем Англії Генріхом VIII та їх включеними до договору союзниками і мав замінити Лондонський договір 1518 р. Король Англії зрікався попередніх договорів із королем Франції (отже, і Лондонського договору) на тій підставі, що Франциск порушує свій обов'язок християнина і християнського монарха, бо замість того, щоб спільно з іншими захищати віру від її ворогів, він користувався наступом турків у власних інтересах.

Складовими воєнно-політичного союзу Карла V та Генріха VIII за договором були: взаємна воєнна допомога у захисті як теперішніх володінь кожного монарха, так і тих, які вони можуть здобути в подальшому на основі цього договору; взаємне зобов'язання надання допомоги військом тієї кількості, яка буде необхідна, і очолюваним особисто монархом, у випадку нападу будь-якої особи чи осіб на іншу договірну сторону або заподіяння шкоди її честі, правам чи інтересам; зобов'язання спільних воєнних дій проти Франції і на суходолі, і на морі з метою відвоювання всіх віднятих у договірних сторін попередніх володінь; заборона зменшувати кількість задіяних у війні війська чи флоту, доки обидві сторони не відвоюють все їм належне, і обов'язок поновити послаблені внаслідок поразки сили протягом місяця; заборона укладання миру, перемир'я чи переговорів з королем Франції однією договірною стороною без відома іншої; право проходу війська однієї сторони через володіння іншої за її сприяння і за свій кошт; якщо одна сторона відвоює володіння, належні за правом іншій, – передача цих володінь іншій договірній стороні протягом місяця після завоювання; ставлення до ворогів іншої договірної сторони або повсталих проти неї як до власних ворогів і видача їй їх на вимогу [20].

На відміну від Лондонського договору 1518 р. Вестмінстерський договір 1522 р. передбачав участь Папи Римського як голови союзу. Лев X помер наприкінці 1521 р., тому запрошення до союзу адресувалося новому Папі Адріану VI. Якби він відмовився, договір залишався чинним у відносинах Карла V і Генріха VIII. До участі в договорі мали бути запрошені також Венеція та Швейцарія. Включення учасників до договору дозволялося тільки за згоди обох монархів, які стали його першими учасниками – Карла V і Генріха VIII.

24 лютого 1525 р. війська Франциска I зазнали поразки від військ Карла V у битві при Павії і сам Франциск потрапив у полон, де провів рік, а потім Карл V взяв у заручники

його малих синів. Полон короля Франції начебто створив для Генріха VIII зручний момент, щоб претендувати не тільки на землі у Франції, але і на французьку корону, однак в нього не вистачало коштів – спроби взяти примусову позику наштовхнулися на такий опір підданих, що мали бути припинені. За браком фінансування Карл V не тільки відмовився підтримувати претензії Генріха VIII, але і розірвав заручини з його дочкою. Внаслідок цих подій король Англії вдався до нового союзу з Францією.

За англо-французьким договором 30 серпня 1525 р. Генріх VIII гарантував собі грошові виплати з французького боку [21; 22]; за договором у Хемптон-Корті 8 серпня 1526 р. було домовлено, що Франциск I, якщо він вестиме переговори з імператором про звільнення своїх синів, не вчинить нічого проти договору 30 серпня 1525 р. і що він не надасть імператорові допомоги у випадку, якщо Генріх VIII воюватиме з імператором за належні собі грошові суми; Генріх VIII взяв на себе аналогічне зобов'язання [23]. За новим Вестмінстерським договором 30 квітня 1527 р. було домовлено, що до імператора будуть надіслані двоє посланників, щоб домовлялись про звільнення синів Франциска і грошові виплати Генріху. Жодна зі сторін не могла вести переговори без згоди іншої. Якби імператор не пристав на умови, запропоновані Генріхом та Франциском, віднині – знов союзниками, вони оголосили б йому війну. Зобов'язання щодо династичних шлюбів знову стали частиною союзу: дочка Генріха Мері мала бути видана заміж або за самого Франциска – на той час удівця – або за його другого сина; сторони зобов'язалися протягом місяця після того, як її шлюб буде вирішений, ратифікувати договір про вічний мир, який, однак, втратив би чинність, якби Мері або її діти не спадкували англійський престол, або війна проти імператора Карла не відбулася [24]. (Згодом Франциск під примусом уклав шлюб із сестрою імператора Карла V, а чоловіком Мері, на той час – королеви Англії, став у 1554 р. син Карла V, майбутній король Іспанії Філіп II). Проголошений мир між Англією та Францією передбачав можливість участі імператора та всіх старих союзників короля Англії. Мир оголошувався таким, що не зашкоджує попереднім договорам. Вся шкода, – як заподіяна англійцям французами до оголошення останньої війни, так і будь-яка шкода, заподіяна після цього, – підлягала відшкодуванню, а всі полонені з обох боків, менш знатні за графів, підлягали звільненню без викупу [25].

У 1526 р. була утворена чергова ліга (так звана Коньякська), де Папа Римський Климент VII та король Франції Франциск I об'єднались з іншими союзниками (зокрема Флоренцією, Венецією та Міланом) проти імператора Карла V. Найбільш відомою подією нової війни стало Розграбування Риму (il Sacco di Roma) військами Карла V 6 травня 1527 р. Франція вийшла з війни з укладенням миру в Камбре у 1529 р. Перемога імператора у війні з Коньякською лігою, серед іншого, значно ускладнила досягнення Генріхом VIII важливої цілі його теперішньої політики – так званої «Великої справи короля», тобто анулювання шлюбу з королевою Катериною Арагонською, тіткою Карла V. Невдача спроби визнати шлюб недійсним з допомогою Папи призвела, як відомо, до підпорядкування церкви в Англії королю, а також завершила кар'єру кардинала Томаса Вулсі.

Висновки. Договори епохи «італійських війн» слугують яскравим історичним прикладом хисткості воєнно-політичних союзів; разом з тим положення розглянутих договорів загалом дають змогу відтворити картину уявлення про складові міжнародної безпеки в ту епоху і визначити основні риси юридичних зобов'язань у відповідній сфері, як, наприклад:

1) визнання як об'єкту безпеки захисту християнської віри, навіть незважаючи на те, що насправді договір був спрямований проти політичного суперника, яким була християнська держава, а також – визнання як об'єкту безпеки особи, володіння та гідності монархів, або порушених, на погляд договірних сторін, прав, які підлягали відновленню;

- 2) можливо – визначення конкретного внеску учасників у ведення воєнних дій;
- 3) виключення можливості сепаратного миру зі спільним ворогом;
- 4) гарантії задоволення територіальних вимог учасників союзу (тобто виключення договором привласнення однією його стороною володінь, на які претендувала інша);
- 5) запобігання загрозам з боку індивідів, як-от – повстанців та зрадників та відповідь на такі загрози;
- 6) визначення терміну надання допомоги та задоволення вимог;
- 7) виключення можливості зменшення передбаченої для договірних сторін участі у воєнних діях;
- 8) зобов'язання з забезпечення відшкодування шкоди у випадку заподіяння її комусь із договірних сторін;
- 9) включення до договору також союзників договірних сторін із визначеним статусом та на визначених умовах приєднання.

Окремо має бути відзначений Лондонський договір про всезагальний мир 1518 р. як спроба запровадити систему загальних зобов'язань з підтримки та відновлення миру його учасниками і тому – як певний внесок в історичний розвиток явища колективної безпеки. Зокрема, варто звернути увагу на передбачене ним вичерпання мирних засобів впливу на порушника, яке має передувати відкриттю воєнних дій проти нього.

Список використаної літератури

1. Doran S. *England and Europe, 1485-1603* / Susan Doran. – London, New York : Longman, 1996. – 143 p.
2. Lockyer R. *Tudor and Stuart Britain, 1485-1714* / Roger Lockyer. – London, New York : Routledge, 2005. – 576 p.
3. Hale J.R. *International relations in the West: diplomacy and war* / J.R. Hale / *The New Cambridge Modern History* / [planned by G. R. Potter, edited with a new preface by D. Hay] – London, New York, Melbourne: Cambridge University Press, 2008 – Vol. 1 *The Renaissance (1493-1520)*. – P. 259-291
4. 31 March. S. E. T. c. I. L. 1. *Articles of the league. 96. League between Pope Alexander VI., Maximilian I., Ferdinand and Isabella, Barbado in the name of Venice, and Ludovico Maria Sforza. (fn. 1)* / *Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485-1509*. [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp55-56>. Title from the screen.
5. *Holy League* / *Encyclopedia of Tudor England* / [ed. by John A. Wagner and Susan Walters Schmid] – Santa Barbara, California & Denver, Colorado & Oxford, England: ABC-CLIO, 2012 – Vol. 2 – P. 609-610.
6. Бек К. *История Венеции* / Кристиан Бек. – Москва : Издательство «Весь Мир», 2002. – 192 с.
7. Гарретт М. *Венеция: История города* / Мартин Гарретт. – Москва : Эксмо; Санкт-Петербург : Мидгард, 2007. – 352 с. ил. – (Биографии великих городов).
8. 4 Oct. S. Pat. Re. Cap. c. Pont. L. 2. f. 8. 56. *Treaty of Alliance and Confederacy between Pope Julius II., King Ferdinand The Catholic, and Leonardo Loredano, Doge of Venice.* / *Calendar of State Papers, Spain, Volume 2, 1509-1525*. [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol2/pp54-61> Title from the screen.
9. 13 Nov. S. E. Pat. Re. Cap. c. Pont. 4. 2. f. 9. 58. *Henry VIII. to All Persons.* / *Calendar of State Papers, Spain, Volume 2, 1509-1525*. [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol2/pp54-61>. Title from the screen.

10. 17 Nov. S. E. Pat. Re. T. c. I. L. 6. f. 1. 59. Treaty between King Ferdinand The Catholic and King Henry VIII. / Calendar of State Papers, Spain, Volume 2, 1509-1525. [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol2/pp54-61>. Title from the screen.
11. 7 Aug. P. A. d. l'E. Mon Hist. K. 1639. No. 40. 183. Treaty between Louis XII., King of France, and Henry VIII., King of England. / Calendar of State Papers, Spain, Volume 2, 1509-1525. [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol2/pp229-236>. Title from the screen.
12. 2 Oct. S. E. Pat. Re. T. c. I. L. 1. 264. Treaty between the Pope, the Emperor Elect, the King of France, the King of Spain, and the King of England./ Calendar of State Papers, Spain, Volume 2, 1509-1525. [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol2/pp290-294>. Title from the screen.
13. London, Treaty of / Encyclopedia of Tudor England / [ed. by John A. Wagner and Susan Walters Schmid] – Santa Barbara, California & Denver, Colorado & Oxford, England: ABC-CLIO, 2012 – Vol. 2 – P. 713-714.
14. Traité destiné à établir la paix dans toute la chrétienté. Traduit par Konstantin Jelinek, docteur ès lettres /Chrétiens et sociétés – 08 juillet 2008 [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://chretienssocietes.revues.org//index68.html>. Title from the screen.
15. Innes A. D. England under the Tudors/ Arthur Donald Innes. London : Methuen, 1911. – 554 p.
16. 10 July. R. O. 908. HENRY VIII. and CHARLES V. «Copia et exemplum cujusdam tractatus initi inter Cæsaream majestatem et serenissimum dominum nostrum regem Henricum VIII. tempore conventus utriusque regum apud Graveling et Caletum.» / Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII, Volume 3, 1519-1523. [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.british-history.ac.uk/letters-papers-hen8/vol3/pp320-331>. Title from the screen.
17. Calais, Treaty of / Encyclopedia of Tudor England / [ed. by John A. Wagner and Susan Walters Schmid] – Santa Barbara, California & Denver, Colorado & Oxford, England: ABC-CLIO, 2012 – Vol. 1 – P. 197-198.
18. 25 Aug. Galba, B. VII. 102. B. M. 1508. TREATY between HENRY VIII. and CHARLES V. / Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII, Volume 3, 1519-1523. [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.british-history.ac.uk/letters-papers-hen8/vol3/pp616-631>. Title from the screen.
19. Bruges, Treaty of / Encyclopedia of Tudor England / [ed. by John A. Wagner and Susan Walters Schmid] – Santa Barbara, California & Denver, Colorado & Oxford, England: ABC-CLIO, 2012 – Vol. 1 – P. 175.
20. 16 June. S. E. T. c. I. L. 6. f. 14. 427. Treaty Of Alliance between the Emperor and King Henry VIII. / Calendar of State Papers, Spain, Volume 2, 1509-1525. [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol2/pp434-447>.
21. 30 Aug. R. O. Rym. XIV. 1600. TREATY at the MORE. / Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII, Volume 4, 1524-1530. [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.british-history.ac.uk/letters-papers-hen8/vol4/pp706-723>.
22. 25 Sept. R.O. Rym. XIV. 77. 1663. TREATY at the MORE. / Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII, Volume 4, 1524–1530. [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.british-history.ac.uk/letters-papers-hen8/vol4/pp738-749>.
23. 8 Aug. R. O. Rym. XIV. 2382. FRANCE and ENGLAND. Treaty of reciprocal obligation between John Joachim and Sir Thomas More, to the following effect. / Letters and Papers,

- Foreign and Domestic, Henry VIII, Volume 4, 1524-1530. [Electronic Resource]. – <http://www.british-history.ac.uk/letters-papers-hen8/vol4/pp1057-1066>. Title from the screen.
24. 30 April. R. O. Du Mont, IV. pt. 1 3080. FRANCIS I. and HENRY VIII. 1. Treaty concluded by Gabriel bp. of Tarbes, Francis viscount of Turenne, Anthony le Viste lord de Fresnes, John Joachim de Passano lord de Vaulx, and Thomas duke of Norfolk, Charles duke of Suffolk, Thomas Bolen viscount Rochefort, Sir William Fitzwilliam, Treasurer of the Household, and Sir Thomas More, chancellor of the duchy of Lancaster. / Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII, Volume 4, 1524-1530. [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.british-history.ac.uk/letters-papers-hen8/vol4/pp1372-1386>. Title from the screen.
25. Lansdowne MS. I. f. 233. B. M. 3. Proclamation of peace between Henry VIII. and Francis I. / Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII, Volume 4, 1524-1530. [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.british-history.ac.uk/letters-papers-hen8/vol4/pp1372-1386>. Title from the screen.

THE ACTIVITIES OF THE KING OF ENGLAND HENRY VIII AND CARDINAL THOMAS WOLSEY AS PART OF THE «ITALIAN WARS» IN THE XVI CENTURY

Rzhevskaya V. S.

Candidate of Law Assistant Professor, Assistant Professor of the International Law Department of the Institute of International Relations of Kyiv National Taras Shevchenko University.

Abstract. *A significant event of international politics of the Renaissance epoch was that of the so-called «Italian wars» (1494-1559), that had as their part a great number of agreements on military alliances. On one hand those agreements testified the infidelity and quick changeability of the alliances they were meant to give form to, on the other hand they reflected the ideas of their members as to the substance of international security and the means to attain their political aims under the guise of its reestablishment and protection. The article sums up the treaty undertakings of the King of England Henry VIII, taken within the context of the «Italian wars» with the active part of his chief minister at the period, Cardinal Thomas Wolsey. Of the agreements looked upon the main importance is acknowledged with the London treaty of 1418, as with one of historical projects of the all-European collective security, that acquired the form of an international treaty. With the help of the analysis of the other treaties' contents, the main features of legal undertakings in the field of security, characteristic of the period, can be defined. Attention is also paid to the legal grounds of the two Holy Leagues (of 1495 and 1511).*

Key words: *the Renaissance epoch, collective security, military alliance, history of international law, international treaty, legal undertakings, London treaty of 1518.*

References

1. Doran S. England and Europe, 1485-1603 / Susan Doran. – London, New York : Longman, 1996. – 143 p.
2. Lockyer R. Tudor and Stuart Britain, 1485-1714 / Roger Lockyer. – London, New York : Routledge, 2005. – 576 p.
3. Hale J.R. International relations in the West: diplomacy and war / J.R. Hale / The New Cambridge Modern History / [planned by G. R. Potter, edited with a new preface by D. Hay] – London, New York, Melbourne : Cambridge University Press, 2008 – Vol. 1 The Renaissance (1493-1520) – P. 259-291.
4. 31 March. S. E. T. c. I. L. 1. Articles of the league. 96. League between Pope Alexander VI., Maximilian I., Ferdinand and Isabella, Barbado in the name of Venice, and Ludovico Maria Sforza. (fn. 1) / Calendar of State Papers, Spain, Volume 1, 1485-1509. [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol1/pp55-56>. Title from the screen.
5. Holy League / Encyclopedia of Tudor England / [ed. by John A. Wagner and Susan Walters Schmid] – Santa Barbara, California & Denver, Colorado & Oxford, England: ABC-CLIO, 2012 – Vol. 2 – P. 609-610.

6. Bek K. *Istoria Venezii/ Kristian Bek.* – Moskva : Izdatelstvo «Ves' Mir», 2002. – 192 s.
7. Garrett M. *Venezia: Istoria goroda/ Martin Garrett.* – Moskva : Eksmo; Sankt-Peterburg : Midgard, 2007. – 352 s.: il. – (Biografii velikih gorodov).
8. 4 Oct. S. Pat. Re. Cap. c. Pont. L. 2. f. 8. 56. Treaty of Alliance and Confederacy between Pope Julius II., King Ferdinand The Catholic, and Leonardo Loredano, Doge of Venice. / *Calendar of State Papers, Spain, Volume 2, 1509-1525.* [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol2/pp54-6.1> Title from the screen.
9. 13 Nov. S. E. Pat. Re. Cap. c. Pont. 4. 2. f. 9. 58. Henry VIII. to All Persons. / *Calendar of State Papers, Spain, Volume 2, 1509-1525.* [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol2/pp54-6.1>. Title from the screen.
10. 17 Nov. S. E. Pat. Re. T. c. I. L. 6. f. 1. 59. Treaty between King Ferdinand The Catholic and King Henry VIII. / *Calendar of State Papers, Spain, Volume 2, 1509-1525.* [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol2/pp54-61>. Title from the screen.
11. 7 Aug. P. A. d. l'E. Mon Hist. K. 1639. No. 40. 183. Treaty between Louis XII., King of France, and Henry VIII., King of England. / *Calendar of State Papers, Spain, Volume 2, 1509-1525.* [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol2/pp229-236>. Title from the screen.
12. 2 Oct. S. E. Pat. Re. T. c. I. L. 1. 264. Treaty between the Pope, the Emperor Elect, the King of France, the King of Spain, and the King of England. / *Calendar of State Papers, Spain, Volume 2, 1509-1525.* [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol2/pp290-294> Title from the screen.
13. London, Treaty of / *Encyclopedia of Tudor England* / [ed. by John A. Wagner and Susan Walters Schmid] – Santa Barbara, California & Denver, Colorado & Oxford, England: ABC-CLIO, 2012 – Vol. 2 – P. 713- 714.
14. *Traité destiné à établir la paix dans toute la chrétienté.* Traduit par Konstantin Jelinek, docteur ès lettres / *Chrétiens et sociétés – 08 juillet 2008* [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://chretienssocietes.revues.org/index68.html>. Title from the screen.
15. Innes A. D. *England under the Tudors/ Arthur Donald Innes.* London : Methuen, 1911. – 554 p.
16. 10 July. R. O. 908. HENRY VIII. and CHARLES V. «Copia et exemplum cujusdam tractatus initi inter Cæsaream majestatem et serenissimum dominum nostrum regem Henricum VIII. tempore conventus utriusque regum apud Graveling et Caletum.» / *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII, Volume 3, 1519-1523.* [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.british-history.ac.uk/letters-papers-hen8/vol3/pp320-331>. Title from the screen.
17. Calais, Treaty of / *Encyclopedia of Tudor England* / [ed. by John A. Wagner and Susan Walters Schmid] – Santa Barbara, California & Denver, Colorado & Oxford, England: ABC-CLIO, 2012 – Vol. 1 – P. 197-198.
18. 25 Aug. Galba, B. VII. 102. B. M. 1508. TREATY between HENRY VIII. and CHARLES V. / *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII, Volume 3, 1519-1523.* [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.british-history.ac.uk/letters-papers-hen8/vol3/pp616-631>. Title from the screen.
19. Bruges, Treaty of / *Encyclopedia of Tudor England* / [ed. by John A. Wagner and Susan Walters Schmid] – Santa Barbara, California & Denver, Colorado & Oxford, England: ABC-CLIO, 2012 – Vol. 1. – P. 175.
20. 16 June. S. E. T. c. I. L. 6. f. 14. 427. Treaty Of Alliance between the Emperor and King Henry VIII. / *Calendar of State Papers, Spain, Volume 2, 1509-1525.* [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/spain/vol2/pp434-447>.
21. 30 Aug. R. O. Rym. XIV. 1600. TREATY at the MORE. / *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII, Volume 4, 1524-1530.* [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.british-history.ac.uk/letters-papers-hen8/vol4/pp706-723>.
22. 25 Sept. R.O. Rym. XIV. 77. 1663. TREATY at the MORE. / *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII, Volume 4, 1524-1530.* [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.british-history.ac.uk/letters-papers-hen8/vol4/pp738-749>.
23. 8 Aug. R. O. Rym. XIV. 2382. FRANCE and ENGLAND. Treaty of reciprocal obligation between John Joachim and Sir Thomas More, to the following effect. / *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII, Volume 4, 1524-1530.* [Electronic Resource]. – <http://www.british-history.ac.uk/letters-papers-hen8/vol4/pp1057-1066>. Title from the screen.
24. 30 April. R. O. Du Mont, IV. pt. 1 3080. FRANCIS I. and HENRY VIII. 1. Treaty concluded by Gabriel bp. of Tarbes, Francis viscount of Turenne, Anthony le Viste lord de Fresnes, John Joachim de Passano lord de Vaulx, and Thomas duke of Norfolk, Charles duke of Suffolk, Thomas Bolen viscount Rochefort, Sir William Fitzwilliam, Treasurer of the Household, and Sir Thomas More, chancellor of the duchy of Lancaster. / *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII, Volume 4, 1524-1530.* [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.british-history.ac.uk/letters-papers-hen8/vol4/pp1372-1386>. Title from the screen.

25. Lansdowne MS. I. f. 233. B. M. 3. Proclamation of peace between Henry VIII. and Francis I. / Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII, Volume 4, 1524-1530. [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://www.british-history.ac.uk/letters-papers-hen8/vol4/pp1372-1386>. Title from the screen.

ДОГОВОРНО-ПРАВОВАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КОРОЛЯ АНГЛИИ ГЕНРИХА VIII И КАРДИНАЛА ТОМАСА ВУЛСИ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ «ИТАЛЬЯНСКИХ ВОЙН» В XVI В.

Ржевская В. С.

Кандидат юридических наук, доцент, доцент кафедры международного права Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

Аннотация. *Значительным явлением международной политики эпохи Возрождения были так называемые «итальянские войны» (1494-1559 гг.), имевшие своей составляющей большое количество соглашений о военных союзах. С одной стороны эти соглашения свидетельствовали о неверности и быстрой изменчивости союзов, для оформления которых предназначались, с другой стороны – отразили представление своих участников о содержании международной безопасности и средствах достижения их политических целей под видом ее возобновления и защиты. В статье обобщаются договорно-правовые обязательства короля Англии Генриха VIII, взятые им в контексте «итальянских войн» при активной роли его главного министра в тот период, кардинала Томаса Вулси. Из рассмотренных соглашений наибольшая важность признается за Лондонским договором 1418 г. как одним из исторических проектов общеевропейской коллективной безопасности, получившем форму международного договора. При помощи анализа содержания других соглашений могут быть определены основные черты юридических обязательств в сфере безопасности, свойственные исследуемому периоду. Уделено внимание также юридическим основаниям двух Священных Лиг (1495 и 1511 гг.).*

Ключевые слова: *эпоха Возрождения, коллективная безопасность, военный союз, история международного права, международный договор, юридические обязательства, Лондонский договор 1518 г.*